

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2022

YEARBOOK

2022

ГОДИНА 13
БРОЈ 20

VOLUME 13
NO 20

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2022
YEARBOOK
2022

ГОДИНА 13
БР. 20

VOLUME XIII
NO 20

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

Издавачки совет

проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска
проф. д-р Светлана Јакимовска
проф. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Неџати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамарик – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
проф. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
проф. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска,
проф. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка
Маролова, доц. д-р Весна Коцева, доц. д-р Надица Негриевска, доц. д-р Марија Крстева,
доц. д-р Наталија Поп Зариева, проф. д-р Игор Станојоски, доц. д-р Лидија Камчева Панова

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

м-р. Лидјана Јовановска (македонски јазик)
доц. д-р Сашка Јовановска (англиски јазик)
доц. д-р Наталија Поп Зариева (англиски јазик)

Техничко уредување

Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип
Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Editorial board

Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD
Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD
Prof. Svetlana Jakimovska, PhD
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD - University of Malta, Malta
Prof. Necati Demir, PhD - University of Gazi, Turkey
Prof. Ridvan Canım, PhD - University of Edrene, Turkey
Prof. Stana Smiljkovic, PhD - University of Nis, Serbia
Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD - University Paris Est, France
Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD - University Paris 7 – Denis Diderot, France
Prof. Ronald Shafer PhD - University of Pennsylvania, USA
Prof. Christina Kona, PhD - Hellenic American University, Greece
Prof. Zlatko Kramaric, PhD - University Josip Juraj Strosmaer, Croatia
Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD - University of Zagreb, Croatia
Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD - University of Montenegro, Montenegro
Prof. Rajka Glusica, PhD - University of Montenegro, Montenegro
Prof. Marija Todorova, PhD - Baptist University of Hong Kong, China
Prof. Zoran Popovski, PhD - Institute of education, Hong Kong, China
Prof. Elena Andonova, PhD - University Neofilt Rilski, Bulgaria
Diana Mistreanu, MA - University of Luxemburg, Luxemburg
Prof. Zuzana Barakova, PhD - University Pavol Joseph Safarik, Slovakia
Prof. Natasa Popovik, PhD - University of Novi Sad, Serbia
Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD,
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD,
Prof. Darinka Marolova, PhD, Prof. Vesna Koceva, PhD, Prof. Nadica Negrievska, PhD,
Prof. Marija Krsteva, PhD, Prof. Natalija Pop Zarieva, PhD, Prof. Igor Stanojoski, PhD,
Prof. Lidija Kamceva Panova, PhD,

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editors

Liljana Jovanovska, MA (Macedonian language)
Prof. Saska Jovanovska, PhD, (English language)
Prof. Natalija Pop Zarieva, PhD, (English language)

Technical editor

Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University
Faculty of Philology
Krste Misirkov b.b., PO box 201
2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Книжевност

Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev, Kristina Kostova
FROM THE ROMANTICS TO STOKER: CULTURE,
APPEAL AND LONGEVITY OF THE MYTH..... 9

Марина Иванова
ПРИКАЗ НА ВРСКАТА МЕЃУ РЕАЛНОСТА И ФИКЦИЈАТА ВО
„СТАРЕЦОТ И МОРЕТО“ ОД ЕРНЕСТ ХЕМИНГВЕЈ
Marina Ivanova
DEPICTION OF THE CONNECTION BETWEEN REALITY AND
FICTION IN “THE OLD MAN AND THE SEA” BY ERNEST HEMINGWAY..... 17

Лилјана Јовановска
СИМБОЛИКАТА НА ЗНАЧЕЊЕТО НА ПТИЦИТЕ ВО
ДЕЛАТА НА ВИДОЕ ПОДГОРЕЦ
Liljana Jovanovska
SYMBOLISM OF THE MEANING OF BIRDS IN THE WORKS
OF VIDOE PODGOREC..... 27

Kristina Kostova, Krste Iliev, Dragan Donev
ANALYZING IMAGE SCHEMAS IN EXCERPTS OF SOME
SHAKESPEAREAN PLAYS

Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev
ONE RECURRENT THEME: REVENGE IN SHAKESPEARE’S TRAGEDIES,
HISTORIES AND COMEDIES 39

Преведување и толкување

Марија Леонтиќ
ПРВИТЕ ПРЕВЕДУВАЧИ НА ОСМАНСКО-ТУРСКИ
ДОКУМЕНТИ И ПРВИТЕ ИСТРАЖУВАЧИ НА ОСМАНЛИСКИОТ
ПЕРИОД ВО МАКЕДОНИЈА
Marija Leontik
THE FIRST TRANSLATORS OF OTTOMAN-TURKISH
DOCUMENTS AND THE FIRST RESEARCHERS OF OTTOMAN
PERIOD IN MACEDONIA 45

Даринка Маролова
СИНТАКСИЧКАТА ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ ВО ТОЛКУВАЧКИОТ ПРОЦЕС
Darinka Marolova
SYNTACTIC AMBIGUITY IN INTERPRETING PROCESS..... 57

Методика

Sanja Gasov
THE ROLE OF THE PEDAGOGUE IN 12 EUROPEAN COUNTRIES 85

Мирјана Пачовска
КОМУНИКАТИВНИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ
ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК
Mirjana Pachovska
COMMUNICATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE
TEXTBOOKS OF GERMAN LANGUAGE 93

Јазик

Даринка Маролова, Марина Христовска
СЛОЖЕНИТЕ ИМЕНКИ ВО СОВРЕМЕНИТЕ
СТРУЧНИ ЈАЗИЦИ (ГЕРМАНСКИ, МАКЕДОНСКИ)
Darinka Marolova, Marina Hristovska
COMPOUND NOUNS IN MODERN SPECIALIZED LANGUAGES
(GERMAN, MACEDONIAN) 107

Сељвије Селмани
СУФИКСНОТО ИЗВЕДУВАЊЕ ВО ПРОЗАТА НА ФАИК КОНИЦА
Seljvije Selmani
THE SUFFIX DERIVATION IN FAIK KONICA'S PROSE 113

СИНТАКСИЧКАТА ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ ВО ТОЛКУВАЧКИОТ ПРОЦЕС

Даринка Маролова¹

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
darinka.marolova@ugd.edu.mk

Апстракт: Предмет на истражување на овој труд е појавата на синтаксичката повеќезначност во толкувањето, како проблематичен ентитет. Целта на истражувањето е да се укаже на нејзината појава и на проблемите што таа може да ги предизвика, доколку не се направи соодветна анализа на длабинската структура на исказот. Толкувачот треба да биде свесен за нејзиното постоење и да биде способен со помош на синтаксичката, семантичката и прагматската анализа да го осознае вистинското значење, па аналогно на ова да може и самиот да си креира соодветно преводно решение.

Клучни зборови: *толкување, семантичка анализа, површинска структура, длабинска структура, рецептивна фаза*

SYNTACTIC AMBIGUITY IN INTERPRETING PROCESS

Darinka Marolova¹

¹Faculty of Philology, University „Goce Delcev“ – Stip
darinka.marolova@ugd.edu.mk

Abstract: The subject of the research in this paper is the occurrence of syntactic ambiguity in interpretation, as a problematic entity. The purpose of the research is to highlight its occurrence and the problems it can cause if proper analysis of the deep structure of the statement is not done. The interpreter should be aware of its existence and be able to understand the true meaning with the help of syntactic, semantic and pragmatic analysis in order to create an appropriate translation solution by analogy.

Key words: *interpretation, semantic analysis, surface structure, deep structure, reception phase*

Вовед

Синтаксичка повеќезначност, како проблем во толкувањето од еден на друг јазик е предмет на истражувањето на овој труд. Трудот се пишува со цел да се укаже на постоењето на синтаксичката повеќезначност и на проблемите кои би можела таа да ги предизвика во толкувањето. Толкувачот треба да биде свесен за нејзиното постоење уште пред својот ангажман за да може да ја очекува и со однапред подготвени стратегии да ја идентификува и да ја отстрани навреме, но и за да ги предвиди евентуалните негативни последици ако не се соочи со неа. Притоа многу важна улога има анализата на длабинската структура, која толкувачот мора неопходно да ги направи во рецептивната фаза на толкувачкиот процес, и тоа за многу кус временски период, односно само за неколку секунди.

Синтаксичката повеќезначност во толкувачкиот процес

Синтаксичката повеќезначност, која Агрикола (1968:3) уште ја нарекува полисинтаксичност (герм. Polysyntaktizität) – затоа што формалната база на синтаксичката структура на една реченица, според него, ја чинат синтаксички релевантните значенски компоненти на збороформите и нивните линеарни низи дадени во текстот – произлегува оттаму што со синтаксичката анализа, на комплексните јазични знаци им се припишуваат повеќе од една синтаксичка интерпретација и што според Колер (2001:142) хиерархиските релации во синтагмата или во реченицата не се еднозначни.

Во следниве две реченици не се идентични хиерархиските релации, иако имаат навидум иста структура и се исто сегментирани, односно имаат на ист начин организирана хиерархиската подреденост на конституентите:

1. *Diese Theorie wurde von Franz nachgewiesen.*
2. *Diese Theorie wurde von ungefähr nachgewiesen.*

Додека првиот пример може да се парафразира со: *Franz wies diese Theorie nach.* покажувајќи на тој начин дека единствено длабинската структура (герм. Tiefenstruktur) е таа која покажува дека Франц е субјект, тоа не може да се направи во втората реченица, која длабински-структурно набљудувано би гласела: *Jemand hat die Theorie von ungefähr nachgewiesen.* Овие односи не можат да се репрезентираат во површинската структура (герм. Oberflächenstruktur). Разликувањето на површинската од длабинската структура е од суштинско значење за семантичката анализа на синтаксичката повеќезначност (Енгелкамп 1973:29), па и воопшто на зборовите, синтагмите и речениците. Од тој аспект синтаксичката повеќезначност се дефинира како ситуација, кога една комплексна структура, придржувајќи се до синтаксичките правила, може да репрезентира две различни семантички структури, а не може длабински да се идентификува како еднозначна. Ова може да се поткрепи со следниов виц:

„*Könnte ich wohl das rote Kleid im Schaufenster anprobieren?*“ *fragt die Kundin.* „*Gern, gnädige Frau*“, *sagt die Verkäuferin zaghaft,* „*aber wir haben auch Kabinen zum Anprobieren.*“ (Колер 2001:142)

Познато е дека толкувањето се одвива во две фази: рецептивна и продуктивна. Во рецептивната се врши претворање на вербалниот текст од појдовниот јазик во ментален материјал, а во продуктивната се врши

претворање на менталниот материјал во вербален текст на јазикот-цел. Притоа пораката минува одреден „пат“ и подлежи на низа преработувачки и трансформациски процеси, т. н. аналитичка фаза. Анализата на вербалниот материјал започнува веднаш, уште со самото слушање на првите зборови од реченицата. Тогаш зборовите се идентификуваат и се преработуваат на тој начин што се споредуваат со репертоарот присутен во свеста на толкувачот и штом ќе се најде кореспонденција меѓу звуковниот знак и мнемонскиот речник, умот го бара во меморијата спектарот на значења на зборот (Никодиновска 2009:59) и го поврзува со асоцијации од стварноста и со контекстот. Кога на тој начин ќе се открие значењето на зборот, се создаваат ментални слики и очекувања за тоа кои елементи би следувале. Со секое вклучување на нов збор во понатамошниот тек на аналитичката фаза, прво се дополнува менталната слика со оние претходно направени претпоставки што се потврдиле, а оние кои се покажале како погрешни се отфрлуваат, за потоа да се создаваат нови претпоставки. Така, постепено се собираат информации во форма на делумно анализирани (разбрани) структури, кои се проверуваат дали одговараат на претходно создадените очекувања, направени врз основа на синтаксичката, семантичката и прагматската анализа.

Со синтаксичката анализа се прикажуваат врските на зборовите во речениците, се идентификува евентуалната грешка, комплексноста и синтаксичката повеќезначност, се одредуваат потенцијалните коректни структури, потенцијалните трансформациски можности и сл. Така, на пример, врз основа на синтаксичката анализа се утврдува дека глаголот *beobachteten* отвора две облигаторни места: едно за субјект и едно за акузативен објект. Уште кога ќе се слушне почетокот на реченицата *Der Junge beobachtete...* веднаш се создава претстава дека она што ќе следува ќе биде акузативниот објект. Потоа доаѓа именската синтагма *die Weihnachtslieder*, која привремено се интерпретира како акузативен објект додека да биде отфрлена поради следното синтаксичко и семантичко надоврзување: *Der Junge beobachtete die Weihnachtslieder singenden Kinder vor der Tür*. Токму со помош на синтаксичката анализа, меѓу другото, се евидентира и конфронтирањето на системот за реченично разбирање со синтаксичката повеќезначност.

Кога со синтаксичката анализа ќе се допуштат две синтаксички коректни варијанти на еден исказ се проверува семантичката прифатливост на секоја варијанта. Така, врз основа на семантичката анализа, Поленц (1988:91) доаѓа до сознанието дека реченицата *Sie fahren mit Abstand am besten* има една површинска и две длабински структури, односно две семантички варијанти:

1. *Wenn Sie Ihr Fahrzeug so fahren, dass Sie von dem Ihnen vorausfahrenden Fahrzeug den Sicherheitsabstand einhalten, dann fahren Sie Ihr Fahrzeug verkehrsrechtlich am besten.*

2. *Die Art, wie Sie Ihr Fahrzeug fahren, ist die beste von den Arten, wie alle ihr Fahrzeug fahren, und zwar gilt dies mit großem Abstand von allen anderen.* (Поленц 1988:65)

За да се објасни улогата на семантиката во откривањето и отстранувањето на синтаксичките повеќезначности е направен експеримент, имено, на десет

студенти на германистика на Филолошкиот факултет, при Универзитетот „Гоце Делчев“, кои го владеат солидно германскиот, како странски јазик, им беше дадена задача да ги довршат започнативе реченици:

Der Hospitalisierte gab trotz strenger Kontrolle der Aufseherin...

Der Hospitalisierte gab trotz strenger Kontrolle der Besucherin...

Иако поради идентичноста на синтаксичките параметри, на прв поглед се чини дека ќе се очекува иста интерпретација на двете реченици, сепак со експериментот се потврдија очекуваните резултати: во првата реченица сите испитаници ја интерпретираа именската синтагма *der Aufseherin* како генитив, а во втората ја интерпретираа именската синтагма *der Besucherin* како датив. Значи, различната семантика на двете реченици придонела кон избирање на онаа синтаксичка варијанта што изгледа поверојатно.

Во фазата на т. н. прагматска анализа се земаат предвид некои додатни фактори, имено, функционалните и психолингвалните ограничувања на индивидуалниот јазичен реципиент и комуникациската ситуација, кои дополнително влијаат врз менталните преработувачки процеси. Од прагматски аспект, реченицата *Sie fahren mit Abstand am besten.* се сфаќа на два начина: како предупредување на возачот дека би било најдобро да вози на растојание од другите возила и како пофалба дека возачот ги надминува другите во начинот на возење.

За време на целата ментална преработка на синтаксичката повеќезначност се можни три ситуации:

А. Уште во фазата на слушање се развива само една варијанта. Ова е најчест случај затоа што во природните јазици ретко се случува да остане синтаксичката повеќезначност недезамбигвирана и да предизвика блокади во нормалниот толкувачки процес, иако се јавува често. При евентуалната појава на каква било нејаснотија или на некоректност во однос на стандардната варијанта, заради посебен стил, незнаење, лапсус и сл., човековиот мозок ги бара сите слични секвенци дури да ја реконструира правилната форма. И дезамбигвирањето на синтаксичката повеќезначност се врши брзо и автоматски, со помош на веќе развиени механизми. Едни од најважните механизми се контекстот и општото знаење на реципиентот.

Б. Не се развива никаква варијанта дури не се дослуша до крај целиот исказ. Со оглед на начинот на функционирање на мозокот, оваа мошне ретка појава е можна само кај екстремно кратките или екстремно нејасните јазични изрази. Во таков случај се одложуваат длабинските аналитички постапки на присутните реченични елементи, затоа што толкувачот чека да ги добие сите информации до крај, па дури тогаш да започне со анализата.

В. Паралелно се јавуваат повеќе значења на еден исказ. Тогаш реципиентот ги следи паралелно сите можни варијанти. Повремено доминираат едните, па другите, но ниту едните, ниту другите не се исклучуваат целосно. Кон крајот сè повеќе се острануваат оние варијанти што не можат да се интегрираат понатаму и толкувачот ја избира онаа варијанта што во моментот му се чини поверојатна и логична.

Ако се покаже изборот погрешен, анализата може да се повторува со земање предвид на сите алтернативни варијанти дури да се пронајде вистинската (се разбира, во рамките на можностите, со оглед на релативно краткото време што стои на располагање). По извршената реанализа следува дискретен обид за самокоригирање. На пример, ако толкувачот слушне реченица од типот на: *Petra sah ihren Freund, maskiert durch eine Maske.* и ако веќе се одлучил за варијантата што му е поверојатна: Петра го виде својот пријател, маскиран со маска. па, ако потоа следува реченица што би дала дополнително објаснување, на пр. *Ihr wurde die Maske von Venedig gebracht.* ќе сфати дека Петра е всушност маскираната личност и ќе продолжи: ...односно маскирана со маска.

Разбирањето на синтаксички повеќезначните реченици може да биде проблематично и во еднојазичната комуникација. Така, релациите во реченицата *Max fuhr den Freund mit guter Stimmung nach Hause.* („Макс го однесе пријателот со добро расположение дома.“) се подеднакво нејасни како за примачот во интрајазичната така и за медијаторот, т. е. толкувачот во интерјазичната комуникација.

По комплетирањето на менталната слика, се одвива продуктивната фаза од толкувачкиот процес. Проблеми со синтаксичката повеќезначност во оваа фаза се можни тогаш кога толкувачот не може да пронајде начин како да му ја пренесе на новиот реципиент синтаксичката повеќезначност без да ја дезамбигвира, а тоа е неопходно кога говорителот ја употребил свесно, со посебни цели.

Заклучок

Познато е дека синтаксичките конструкции не се искажуваат секогаш еднозначно и јасно, па поради можноста за повеќекратно толкување на одредена синтаксичка структура во рецептивната фаза на толкувачкиот процес може да се појави проблем. Толкувачот мора да го реши овој проблем моментално, односно во период од само неколку секунди. Во тој екстремно кус период тој мора да направи анализа на исказот, односно да ги земе предвид синтаксичките, семантичките и прагматските аспекти и да навлезе во длабинската структура на исказот.

Во продуктивната фаза, пак, толкувачот се користи со генералните стратегии за овозможување (и олеснување) на процесот на толкување, како и со генералните стратегии за надминување на конкретните проблеми во толкувањето. Секој толкувач сам решава на крај, на кој начин ќе се справи со синтаксичката повеќезначност како еден од можните транслаторни проблеми.

Користена литература:

Agrikola, E. (1968). *Syntaktische Mehrdeutigkeit (Polysyntaktizität) bei der Analyse des Deutschen und des Englischen*. Berlin: Akademie 1968

Engelkamp, J. (1973) *Semantische Struktur und die Verarbeitung von Sätzen*. Bern usw.: Hueber

Koller, W. (2001) *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim: Quelle & Meyer

Polenz, P. v. (1988) *Deutsche Satzsemantik, Grundbegriffe des Zwischen-den-Zeilen-Lesens*. Berlin, New York: de Gruyter

Грчева, Р./Рау, П. (2006) *Голем македонско-германски/германско-македонски речник*. Скопје: Магор

Никодиновска, Р. (2009) *Дидактика и евалуација на преведувањето од италијански на македонски јазик и обратно*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“

